

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ З ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА ЗАЯВИ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

БІЛЯЄВ Володимир Олександрович - кандидат юридичних наук, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету кримінальної міліції Донецького юридичного інституту МВС України

УДК: 343.97

В статті розглянуті сучасні проблеми взаємодії працівників служб кримінального розшуку та слідчих в складі слідствено-оперативної групи в часі реагування на заяви та повідомлення про вчинення злочинів. Зазначено, що основні проблеми практичного взаємодіяння пов'язані з недоліками нормативно-правової регламентації питань початку досудового розслідування та алгоритму дій учасників слідствено-оперативної групи. Представлено пропозиції в сфері нормотворчості щодо вдосконалення організації взаємодіяння між слідчим та оперативним працівником.

Ключові слова: орган досудового розслідування, оперативно-розшукове забезпечення, досудове розслідування, слідчо-оперативна група, підрозділи карного розшуку.

Взаємодія підрозділів карного розшуку ОВС України з органами досудового розслідування під час попередження, виявлення і розслідування кримінальних правопорушень з метою притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, що їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди та відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб є важливим та необхідним елементом організації протидії злочинності. Враховуючи складний та найбільш відповідальний обсяг завдань, що вирішуються службою карного розшуку (протидія тяжким та особливо тяжким зло-

чинам проти особи та проти власності), удосконалення взаємодії з органами досудового розслідування є одним з основних напрямів формування сучасної стратегії їх діяльності.

Процес кардинального реформування системи взаємодії оперативних підрозділів та органів досудового розслідування передбачає вирішення, перш за все, проблем нормативної регламентації повноважень суб'єктів взаємодії з метою налагодження найбільш оптимальної моделі їх сумісної діяльності, зокрема, при надходженні до ОВС заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них. Означені проблеми безпосередньо пов'язані з діяльністю підрозділів карного розшуку, адже до складу слідчо-оперативних груп (далі – СОГ) територіальних ОВС, силами яких здійснюється відповідне реагування, завжди входить оперативний працівник карного розшуку. До того ж, переважна більшість злочинів, на які здійснюється виїзд чергової СОГ, відноситься до лінії карного розшуку. Це потребує докладного аналізу нещодавно запроваджених у діяльність ОВС нормативних положень МВС України, що регламентують питання взаємодії між оперативними та слідчими підрозділами.

Проблеми взаємодії підрозділів карного розшуку з органами слідства під час реагування ОВС на заяви та повідомлення про злочини комплексно розглядалися сучасними українськими науковцями при вивченні особливостей протидії окремим видам злочинів. Серед них потрібно відзначити,

зокрема, дисертаційні дослідження Г.М Бірюкова [1], Гапона О.А. [2], В.Я. Горбачевського [3], І.М. Колошко [4], А.Г. Лісового [5], С.Б. Мєлєшева [6], В.О Сілюкова [7], С.М. Синявського [8], В.Г. Телійчука [9].

Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць, у яких знайшли висвітлення різноманітні аспекти та особливості взаємодії між оперативними та слідчими підрозділами ОВС, сьогодні, загалом, бракує своєчасного дослідження проблем взаємодії слідства з підрозділами карного розшуку під час реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення після запровадження в практичну діяльність нормативних положень МВС, що регламентують порядок такої взаємодії. Це визначає актуальність дослідження означених у статті питань.

Метою статті є аналіз теоретичних аспектів та нормативно-правових проблем взаємодії підрозділів карного розшуку ОВС України з органами досудового розслідування під час сумісного реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення.

У юридичній науці традиційно поширена градація форм взаємодії на організаційну та процесуальну, обов'язковим суб'єктом якої є слідчий. Взаємодія слідчого і оперативного працівника, загалом, розглядається в якості погоджених щодо мети, місця і часу спільних дій [10, С. 13].

Взаємодія оперативних підрозділів з підрозділами слідства починається з часу реагування на заяви та повідомлення про вчинення злочину та в подальшому здійснюється під час оперативно-розшукового забезпечення процесу кримінального провадження. Систематизацію наукових поглядів щодо діяльності оперативних підрозділів у формі оперативно-розшукового забезпечення кримінального судочинства здійснив В.М. Рудік [11, С. 47-48]. Він зробив висновки, що оперативно-розшукове забезпечення кримінального судочинства є системою заходів, що здійснюються суб'єктами ОРД з метою створення оптимальних умов встановлення об'єктивної істини, припинення та нейтралізації протидії кримінального середовища, виконанню функції захисту (безпеки) учасників кримінального процесу, реалізації принципу невідворотності від-

повідальності осіб винних у вчиненні злочинів. Відповідна діяльність оперативних підрозділів у формі оперативно-розшукового забезпечення розглядалася ним згідно з нормативно-правовими положеннями КПК (який втратив чинність) у досить широкому процесуальному та поза процесуальному спектрі в залежності від стадій: дослідчої перевірки, порушення кримінальної справи, досудового слідства, судового розгляду кримінальної справи, виконання покарань. Отже, взаємодія слідчого та оперативного працівника у складі слідчо-оперативної групи, що здійснює реагування на заяви та повідомлення про злочини, за старим законодавством, визначалась як складова оперативно-розшукового забезпечення кримінального судочинства.

Після набуття чинності Кримінального процесуального кодексу України правові умови, якими визначаються підстави для початку фактичного розслідування фактів злочинної діяльності істотним чином змінились. Так, відповідно до ст. 214 КПК, слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДС) та розпочати розслідування. Зазначена норма законодавства виключає можливість здійснення повноцінної дослідчої перевірки заяв та повідомлень про факт вчинення злочину, що визначає, зокрема, відмінний, ніж це було раніше, порядок взаємодії слідчого та оперативного працівника до початку та після початку кримінального провадження. Таким чином, сумісна діяльність працівника оперативного підрозділу та слідчого у складі СОГ територіального органу внутрішніх справ має розпочинатися відразу після початку кримінального провадження.

Процесуальні особливості взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів під час виконання останніми відповідних доручень детально регламентується в Інструкції з організації взаємодії

органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, яка затверджена наказом МВС України № 700 від 14.08.2012р. (далі – Інструкція). Відповідно до Інструкції, взаємодія між слідчим та оперативним працівником служби карного розшуку здійснюється у складі СОГ, керівником якої являється слідчий. Загальна координація СОГ здійснюється черговий територіального органу внутрішніх справ.

У цілому, основні положення Інструкції в частині регламентації роботи СОГ відповідають традиційній моделі реагування ОВС на повідомлення про вчинення злочинів. Сумісна діяльність у складі СОГ передбачає виконання першочергових заходів, що спрямовані на з'ясування та фіксацію обставин події. Загальними завданнями СОГ є виявлення, фіксація та вилучення слідів кримінального правопорушення, речових доказів, встановлення свідків та потерпілих, з'ясування усіх обставин кримінального правопорушення та встановлення осіб, причетних до його вчинення. Слідчий керує діями членів СОГ та несе персональну відповідальність за якість проведення огляду місця події, під час якого фіксує відомості щодо обставин учинення кримінального правопорушення, вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, забезпечує їх належне зберігання для подальшого направлення для проведення експертного дослідження. За наявності на те підстав слідчий інформує оперативно-чергового про залучення додаткових сил і засобів для документування всіх обставин учиненого кримінального правопорушення. У разі необхідності слідчий допитує про заявника, потерпілого, свідків та інших учасників кримінального провадження. Надає письмові доручення співробітникам оперативних підрозділів про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Здійснює інші повноваження, передбачені КПК України.

Працівник служби карного розшуку здійснює поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків учиненого кримінального правопорушення, збирання

відомостей, що можуть бути використані як докази. Шляхом проведення опитувань, оглядів та інших заходів оперуповноважений установлює час, місце і обставини вчинення кримінального правопорушення, а також дані про причетних до його вчинення злочину осіб, їх прикмети та наявність у них зброї, транспортних засобів, доказових слідів на одязі чи тілі; індивідуальні ознаки викрадених речей; інші необхідні відомості. При одержанні даних щодо обставин злочину та причетних до нього осіб оперативний працівник негайно інформує слідчого для подальшої фіксації потрібних даних шляхом проведення слідчих (розшукових) дій (далі – СД) та негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСД). При виконанні письмових доручень слідчого про проведення СД та НСД оперативний працівник користується повноваженнями слідчого.

Разом із тим, законодавцем також передбачена можливість перевірки інформації, яка міститься у заяві або повідомленні про кримінальне правопорушення протягом 24 годин. При такому становищі, на нашу думку, нерозв'язаними залишаються питання загального алгоритму дій учасників СОГ під час реагування на повідомлення про злочин, адже нормативно не визначені наступні питання:

1. Яким чином має бути визначена доцільність внесення слідчим відомостей до ЄРДС: відразу після надходження відповідної заяви або повідомлення чи після перевірки даних, які містяться у такому повідомленні безпосередньо на місці події? Адже КПК, фактично, передбачає можливість такої перевірки протягом 24 годин з часу надходження заяви чи повідомлення до ОВС. Зрештою, така перевірка є доцільною, адже унеможлиблює факти зайвої реєстрації у ЄРДС інформації, не пов'язаної з реальною подією злочину.

2. Який саме слідчий (черговий слідчий у складі СОГ чи інший слідчий відповідного органу досудового розслідування) у разі надходження до ОВС заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення має внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування?

Недоцільність внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДС відразу після їх надходження до прибуття на місце події СОГ непрямым чином закріплена п. 9.4.1 Інструкції. Так, у разі виявлення трупа людини, причини смерті якої на момент огляду місця події не встановлено, а також не здобуто достатніх даних, що свідчать про ненасильницький характер смерті, начальник слідчого підрозділу одразу після завершення огляду забезпечує внесення до ЄРДР відомостей про вказане кримінальне правопорушення і його попередню кваліфікацію як умисного вбивства та вживає всіх передбачених КПК України заходів для всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінального провадження. У той же час в Інструкції бракує конкретизації обов'язків начальника слідчого підрозділу та слідчого щодо часу внесення відомостей до ЄРДС за усіма іншими фактами, інформація про які надходить до ОВС.

Разом із тим, інструкцією визначено, що СОГ мають створюватись при чергових частинах територіальних ОВС. Склад відповідних груп формується з працівників органів внутрішніх справ відповідно до графіку чергування, затвердженого начальником територіального органу внутрішніх справ та погодженого з начальником слідчого підрозділу (п. 2.4 Інструкції). Іншим пунктом Інструкції (2.1) передбачено, що при надходженні до органу внутрішніх справ заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення оперативний черговий територіального органу внутрішніх справ зобов'язаний негайно надати її начальнику слідчого підрозділу, який визначає слідчого, що здійснюватиме досудове розслідування, а також поінформувати начальника територіального органу внутрішніх справ. Зазначені положення є дещо суперечливими, адже, якщо у складі чергової СОГ перебуває черговий слідчий, який в силу покладених на нього обов'язків має особисто ознайомитись з обстановкою місця події та об'єктивно оцінити її на предмет події злочину, то саме зазначений слідчий має приймати рішення про початок досудового розслідування. У той же час з аналізу пункту 2.1 Інструкції

випливає, що начальник слідчого підрозділу призначає для цього іншого слідчого. Таким чином, залишається незрозумілим питання про те, який саме слідчий має приймати рішення про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування.

Необхідність більш детальної регламентації питань щодо порядку внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДС пов'язана з особливостями реагування силами СОГ на повідомлення, що надходять до ОВС. Так, по-перше, прибуття СОГ на місце події та перебування там займає певний проміжок часу, нерідко буває так, що СОГ з одного місця події після закінчення необхідних дій терміново відбуває на інше місце. По-друге, безпосередні повноваження слідчого та оперуповноваженого, який набуває повноважень слідчого у кримінальному провадженні у складі СОГ залежать від часу початку досудового розслідування (що, відповідно до КПК, визначається моментом внесення відомостей до ЄРДС).

Отже, розглянувши сучасні проблеми взаємодії підрозділів карного розшуку з органами досудового розслідування під час реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення, ми зробили наступні висновки:

1. Запровадження у практичну діяльність ОВС ефективної моделі реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення є необхідною передумовою приведення правоохоронної системи України до сучасних стандартів охорони та захисту державою прав людини від злочинних посягань. З урахуванням цього має здійснюватись реформування роботи підрозділів карного розшуку, як основної ланки протидії загальнокримінальній злочинності.

2. Чинні нормативно-правові акти, що регламентують порядок взаємодії оперативних підрозділів ОВС з органами слідства лише частково відповідають загальній меті досягнення максимально ефективного стану протидії злочинності та потребують ґрунтовного удосконалення, а саме:

– до Кримінального процесуального кодексу доцільно внести зміни, якими передбачити можливість проведення попередньої

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто сучасні проблеми взаємодії працівників служби кримінального розшуку та слідчих у складі слідчо-оперативної групи під час реагування на заяви та повідомлення про злочини. Зазначено, що основні проблеми практичної взаємодії пов'язані з недоліками нормативно-правового регулювання питань початку досудового розслідування та алгоритму дій учасників слідчо-оперативної групи. Надано пропозиції у сфері нормотворчості щодо удосконалення організації взаємодії між слідчим та оперативним працівником.

SUMMARY

In article modern problems of interaction of employees of service of criminal investigation department and investigators as a part of investigative task force are considered during response to statements and messages on a crime. It is noted that the main problems of practical interaction are connected with shortcomings of a standard and legal regulation of questions of the beginning of pre-judicial investigation and algorithm of actions of participants of investigative task force. Offers in the rule-making sphere about improvement of the organization of interaction between the investigator and the quick worker are given.

перевірки інформації про кримінальні правопорушення, яка міститься в заявах та повідомленнях, що надходять до ОВС;

– Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень доцільно визначити алгоритм дій учасників чергової слідчо-оперативної групи при надходженні до ОВС заяв та повідомлень про вчинення злочину.

Література

1. Бірюков Г.М. Основи оперативно-тактичного забезпечення розкриття підрозділами кримінального розшуку злочинів, що вчиняються групами осіб, які мають ознаки організованих злочинних груп: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 21.07.04 «оперативно – розшукова діяльність» / Г.М. Бірюков. – К., 1999. – 18 с.
2. Гапон О.А. Організація і тактика розкриття квартирних крадіжок у великих містах: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 21.07.04 «оперативно – розшукова діяльність» / О.А. Гапон. – Х., 2002. – 17 с.
3. Горбачевський В.Я. Попередження та розкриття вбивств на замовлення: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 21.07.04 «оперативно – розшукова діяльність» / НАВСУ – К.: НАВС, 1999. – 16 с.
4. Колошко І.М. Організація і тактика боротьби апаратів кримінального розшуку з навмисними вбивствами: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 12.00.09 / УВС, кафедра ОРД ОВС – Харків, НУВС, 1996. – 22 с.
5. Лісовий А.Г. Організація й тактика попередження та розкриття розбійних нападів на об'єкти, що знаходяться під охороною (за матеріалами підрозділів кримінального розшуку

МВС України) : Автореферат дис. ... к.ю.н.: 21.07.04 / Львівський ДУВС, кафедра ОРД. – Львів, 2008. – 20 с.

6. Мелешев С.Б. Розкриття умисних вбивств, поєднаних із зґвалтуванням: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 21.07.04 «оперативно – розшукова діяльність» / НУВС, кафедра ОРД – Харків: НУВС, 2004. – 20 с.

7. Сілюков В.О. Організація і тактика розкриття серійних розбійних нападів: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 21.07.04 «оперативно – розшукова діяльність» / Луганська академія внутрішніх справ МВС України, кафедра ОРД – Харків: НУВС, 2003. – 20 с.

8. Синявський С. М. Організаційно-тактичні засади розкриття серійних сексуальних убивств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / С. М. Синявський. – Київ : НАВС, 2011. – 16 с.

9. Телійчук В.Г. Особливості попередження та розкриття оперативними підрозділами МВС України розбійних нападів на квартири громадян: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 21.07.04/ Кіровоградський юридичний інститут ХНУВС, кафедра ОРД та СТ. – Київ: КНУВС, 2008. – 17 с.

10. Гевко В.В. Використання непроцесуальної інформації під час доказування у стадії попереднього розслідування: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09./ Нац. академія внутр. справ України. - К., 1996. -24 с.

11. Рудік В. М. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального судочинства у справах про корисливо-насильницькі злочини : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 «Оперативно-розшукова діяльність» / В. М. Рудік. – Д. : ДДУВС, 2006.